

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yirmeyah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5570 [1809/1810]

מט

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9844

ירמיה מ"ח מט קעט

וּפְרַשׁ כַּנְפָיו אֶל-מוֹאָב : (מא) נְלַפְדָּה הַקְרִיּוֹת וַחֲמֻצְרוֹת נַחֲפָשׁוּהָ
 וְהָיָה לֵב גְבוּרֵי מוֹאָב בַּיּוֹם הַהוּא כְּלֵב אִשָּׁה מִצְרָה : (מב) וְנִשְׁמַד
 מוֹאָב מֵעַם כִּי-עַל-יְהוָה הִגְדִּיל : (מג) פָּחַד וּפְחַת וּפְחַח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב
 מוֹאָב נְאֻם-יְהוָה : (מד) הַגִּים הַגִּים קְרוּ מִפְּנֵי הַפָּחַד יִפֹּל אֶל-
 הַפָּחַת וְהָעֵלָה מִן-הַפָּחַת יִלְכֹד בַּפָּח כִּי-אָבִיא אֵלֶיךָ אֶל-מוֹאָב שְׁנַת
 פְּקֻדָתָם נְאֻם-יְהוָה : (מה) בְּצֹל חֲשֹׁבוֹן עֲמָדוֹ מִכַּח גָּסִים כִּי-אִישׁ
 יֵצֵא כַ"ל מִחֲשֹׁבוֹן וְלֹהֲבָה מִפִּיִן סִיחֹן וְהֵאֱכַל פֶּאֶת מוֹאָב וְקִדְקַד בְּנֵי
 צֹאוֹן : (מו) אוֹיְלֶךָ מוֹאָב אָבֵד עִם-כְּמוֹשׁ כִּי-לָקַחוּ בְנֵיךָ בְּשָׂבִי
 וּבְנֵיךָ בְּשָׂבִיָּה . (מז) וְשִׁבְתִּי שְׁבוֹת-מוֹאָב בְּאַהֲרִית הַיָּמִים נְאֻם-
 יְהוָה עַד-הֵנָּה מִשְׁפַּט מוֹאָב :

מט (א) לְבַנְיָמִן עֲמֹן כֹּה־אָמַר יְהוָה הַבְּנִים אֵין לְיִשְׂרָאֵל אִם-יִוָּרֶשׁ

אין

ר ש י

ידאס • האויב אל מואב • ידאס • יעוף • ומא) הקריות • שם העיר : (מג)
 פחד ופחת • חלו שני דברים קשים זה אל זה שהפחד גורם לו לנוס והפחת מוכן
 ליפול זו פחת פושא בלע"ז Fose (גרוע) : (מה) צלל חשבון • שהיא גבוהה
 ויש לה צל : עמוד • הנסים לנוח צלל מאשר לא היה בהן עוד כח לנוס : מבין
 סיהון • מעיר סיחון כמו צן רחובן (ביסוע ט"ו) : וקדקד • חט"פירנד"א
 בלע"ז (ובכ"י רש"י פירנד"א) שהוא פערדעקס, Vertex צל"א שייטעל,
 ווירבל) ומנחם חזרו לשון מקיר וי"ת ויקירי לשון יקר : בני שאון • אותה שהיו
 מגזיזים קול תפארת :

מט (א) הננים חין לשרא • צי"ה רפסוה"א חטף פתח שהוא לשון

המיקח

מכלל יופי

השכירוהו • על דרך משל אמר לאויבים השכירוהו כוס החימה • וספק • פועל צדק כלומר
 יתגלגל ויתפסק וספק בנפשו לארץ • (כו) החנודד • פירוש כאדם המתנדד ומכרכר לשמחה •
 (כח) והיו כיונה חקנן בעברי פי פחת • כמו היונה שתשים קנה בגדי הפחמים, כדי
 שלא יקפחו בני אדם אותה ואת חפרותיה, כי מפני הפחת לא יכלו לעבור אליה • ופחת היא
 חפירה ושמה עמוקה, כי כרו שמה ארץ, כרו פחת • (ל) בדיו • כזויו • (לב) הגפן
 שבמה • חסר הנסמך, כמו הארץ כנען • ופירושו : הגפן גפן גממה, והגפן משל על העם
 שיהרגו האויבים מקצתן ויוליכו בגולה מקצתן, וזהו שאמר, כעיסותך עברוים • והנטישות
 הם פארות הגפן המתפשטות, והם משל על הגוים • (לג) הירד הירד לא הירד • הידד
 היא קריאת הדורכים בעת הדריכה, אמר הידד שהיה מנהג הדורכים לקרוא עתה לא יקראו •
 (לד) כנמרים • שם נהר אושם מקום בארץ מואב • (לה) בעלה במה • מעלה בהמה קיטן

ירמיה מט

אין לו מדוע ירש מלכם אתגד ועמו בעריו ישוב : (ב) לכהנה
 ימים באים נאסיהוה והשמעתי ארבת בני עמון הרועה מלחמה
 והיתה לתל שממה ובנתיה באש תצתנה פחה כאחנח וירשישרי
 אהזירשיו אמר יהוה : (ג) הוילי חשבון פי שדדה עי צעקנה
 בגות רבה חגרנה שקים ספדנה והתשוטטנה בגדרות פי מלכם
 בגולה ילך כהגיו ושריו יחדיו : (ד) מהתהללי בעמקים זב
 עמקד הבת השובבה הבטחה באצרתיה מי יכא אלי : (ה) הנני
 מביא עליך פחד נאסאדני יהוה צבאות מפרסביבין ונרחתם
 איש לפניו ואין מקבץ לגדר : (ו) ואחריתכן אשוב את שבות בני
 עמון

ר ש י

תמיה : מלכם • ע"א של בני עמון (מלכים ב' כ"ג) לשון מולך : (ג) כי שדדה
 עי • הסמוכה לה ומארץ עמון היא : בנות רבה • רבת בני עמון : והתשוטטנה
 בגדרות • תרגמו יונתן ואית הממון בסיען התגודדו בהיילות פתר והתשוטטנה
 לשון חיילות משודדים וגדרות לשון גדרות גחן המלאים עדרים • ויש לפתור
 והתשוטטנה והתעוללנה בצבל גדרות לחן לשון בזיון ויזז עשו (בראשית כ"ה) ושט
 עשו : (ד) תהללי : תתפארי , וונט"ר בלע"ז (זך ריהמען כמו לעיל י"ז
 י"ד) : בעמקים • שארנך ארץ עמקים ואין עזירה גשמים קשה לה שאין חמה
 שגלגת בה : זב עמקך מכת רוב גשמים צאה בה עד שזבו המים צעמק ושטפו
 שרשי התצואה כך פירש מנחם : (ה) איש לפניו • כל אשר יכול למהר ולנוס :

לגודל

מכלל יופי

על הבמה • (לו) יתרח • בת"ו תמורת ה"א וקמון, עלמשקל עזי וחמרת יה • (לו) על
 כל ידים גדרות • מלת כן מסתמרת עמו, כי היה לו לומר כל ידים גדודות לבר בלא מלת על
 אלא שאלת כן מסתמרת עמה, ופירושו על כן כל ידים גדודות, וכן הוסיף בו יונתן שתרנס :
 על כן כל סיען מתהמין • (מא) נלכדה הקריות • נא לשון יחיד על רבים דרך קצרה,
 וכן והמנדות נתפסה • ונפירוש כי כל הקריות ילכדו מהרה כעיר אחת, וכן והמנדות נתפסה •
 ונפירוש כי כל הקריות ילכדו מהרה כעיר אחת, וכן והמנדות נתפסה על זה הדרך • אשה
 מצרה • פועל עומד, מן ובהצר לו (ד"ה ב' ל"ג), כלומר כואבת ועומדת בדוחק, וינצרה
 בחבליה כשכורעת לילד, וכן תרגם יונתן : דעקה לה בחבלהא • (מד) עליה אל מואב •
 הכניו קודם הידיעה, כמו ומראהו את הילד • (מה) מבח נסים • הריק"ס פירש, הנסיס
 מבח אזיביהם עמדו בכל חשבין • בני מואב • פירושי שהיו אנשי שאין והמיה ומדברים גבוהות
 וכן תרגם יונתן ויקירי בני ארנשומא • (מו) משפט מואב • ענינו גזרה הנאה עליהם בדין
 ובמשפט •

מט (ג) בנות רבה • הם הכפרים של רבת בני עמון • והתשוטטנה • הכלל בבנין
 התפע : שתקדם התי"ו לפ"א הפועל זולתי אותיות זש"ן שתקדם הפ"א לתי"ו, ונמלטה

שמלה

תרגום אשכנזי

קפ

ווארום בעמעכטיגט זיך מלכם דעם לאנדעס גר? ווארום וואדדנט זיין פאלק אין
 ריווען שטערטען? [ב] דרום, שפריכט דער עוויגע, זאללען צייטען קאממען,
 ווא איד געגען רבת דער עמוניטען קריגסלעדעם ענשטעהן לאססען ווערדע. רבה
 זאלל איין וויסטער שטייגהויפען, אונד זיינע לאנדשטעדטע איין רויב דער פלאסמע
 ווערדען; ישראל זאלל דיאיעניגען פערטרייבען, פאן דענען עם פערטרייבען ווארע
 דע, שפריכט דער עוויגע. [ג] קלאגע חשבון! דען עי איזט פעהרעהערט; שריי
 עט, איהר טעכטער רבה'ס! לעגט זעקקע אן, טרויערט, אירדעט אין דען
 הירדען אומהער; דען מלכם ווירד אינס עלענד געפיהרט, אונד זיינע פריסטער,
 זיינע פירסטען מיט איהם. [ד] וואס פראהלסט דוא מיט דיינען טהעלען? דייך
 טהאל צערפליסט, דוא אויסגעלאססענע טאכטער! דיא דוא אים פערטרויען אויף
 דיינע שעטצע זאגסט: ווער ווילל זיך אן מיך וואגען? [ה] איד ווילל, שפריכט
 דער הערר, דער עוויגע צכאות, שרעקקען פאן אללען זייטען איבער איך קאממען
 לאססען, איהר זאללט צערשטרויעט ווערדען, זא דאס יעדער זיינען אויגענען וועג
 פליהען, אונד נימאנד דיא פליכטילינגע זאממעלן קעננען ווירד. [ו] דעראיינסט
 לאססע

ב א ו ר

קדר ומטלות חזרה, ועילס, שכולס נחרבו על ידי כבודננה. ובכפואה על עמון ועילס
 סייס בכחמה, ושנתי את שנות וכו', לא כן בשאר אומות הנזכרות. הבנים וכו', שחל על
 דרך מליצה הכי אין בניס ויורסיס לישראל, כי ירש מלכם, של בני עמון, את ג, ועמו ישב
 בעריו? כי כשגלו בני גד ובני ראובן מעבר הירדן מזרח, באו בני עמון ומואב שכיכה וישבו בה.
 ואמר מלכם, כי אפשר שבנה מלך בני עמון פארן גדערי מלוכה (מדברי דד"ק). ורש"י פירש
 מלכם הוא עבודה זרה של בני עמון, כמו שאמר ולמלכם תועבת בני עמון; ופסוק נ' יעיד על
 דבריו (ראה סס). (ב) וירש ישראל וכו', באחרית הימים, כי כשלק בני עמון על ידי
 כבודננה, כבר היו ישראל בגלות. (ג) היילי חשבון וכו', תשכון היא עיר מואב, ועי
 היתה לבני עמון, ואיכנו העי אשר בארן כנען. ואפשר שחבר עמון קודם למואב, ואמר לתשכון
 שת ליל, לפי שכבש עי העיר בגירה גדולה, תלכד גם היא. בנוח רבה, נכות של הער
 רבת בני עמון. וההשוטטנה, מלשון משוט בארן ומתהלך בה, ר"ל שוטטנה הכה והכה
 בגדרות, בגדרות לאן אשר בכפרים, שאין קומה לכפרים, אך גדרות שבו שמוות האין לכל
 יברזו. ואמר בהיות כי אינכם יושבים בטח בערים. אף על פי שהם נקרות בקומה נריח
 ודלתים, לכן התשוטטנה בגדרות (מדברי דד"ק). כי מלכם וכו' וכהניו ושריו וקדו, דד"ק
 פירש על מלך בני עמון, אונס קרוב הוא לפירוש רש"י שהוא עבודה זרה, וכן אמר למעלה (מ"ז
 ז') ויבא כמוש בגולה כהניו ושריו יחדו. (ד) מדהתהללי בעמקים וכו', מהתפארו את
 צח האובנה! בעמקים שלך, שהם רבות תבואות, לפי שאין עזרת נשמים קשה להם, וען כי
 אין הקמה אולטת בהם. זב עמקך, הלא עתה יזוב אותו העמק בהם חלליך; כן פי' דד"ק.
 ורש"י נסמ מכחם פירש זב עמקך מכת רוב נשמים באו בה עד שזבו המים בעמק, ושפוי ארשי
 התבואה. הבטחה, אה הנוטק באוצרותיך לאמר: מי יבא אלי. (ה) ונדרחם איש
 לפנון, תהיו נדחים ונגרשים, שתבוא איש כנגד פניו, לאזנה נד סינים, כלומר שאין להם
 ענה ודעת אנה יצרכו, רק נבהלה ירון כל אחד לפניו; לכן און מקנן לנודך, כי זס פונה
 לכאן וזה לכאן, ובדרכים רבים יטסו: (ו) לארום, כבואה זו עתידה, כבואת ישעיה
 עובדיה ויזקאל על האומה הזאת; ואדום הוא עשו, ונאמר ועלו מושיעם בהר ציון לשוטט
 את הר עשו וכו'. האין עוד חכמה בחימון, אדום נדרומה של א"י היא, כמו שאמר והיה
 לכם פאת נגב ממדבר צין על ידי אדום, וקין נה חכמים, כמו שאמר גם כן בעובדי והחכמי
 חכמים

תרגום אשכנזי

לאססע איך עס דען עמוניטען ווידער גוט געהן, שפריכט דער עוויגע.
[ז] איבער ארום:

זאָ שפריכט דער עוויגע צבאוח: איז דען קיינע ווייהייט מעהר אין ארום? איזט
גוטער ראַטע אונטער דען פֿערשטענדיגען פֿערלאָהרען גענאַנגען? אַללע איררע
ווייהייט פֿאַדע געוואָרדען? [ה] פֿליהעט! — שאַן ווענדען זיך דיא בעוואָהנער
דד'ס אים, אונד זוכען אין דער טיפֿע איינען אויפֿענטרהאַלט. דען איך פֿיהרע
עשו'ס אונגליק דערבייא, צור צייט דער שטראַפֿע [ט] קעמען ווינצער איבער דיך,
ווירדען זיא ניכטס צור נאַכלעזע לאַססען? ברעכֿען רייבער נעכטליך איין, וווירדען
זיא ניכט נור איהרע רויבגיר בעפֿרידיגען? [י] איך אַבער ענטבלעסע גאַנץ עשו,
ענטהיללע אַללעם פֿערבאַרגאַנע, דאַס ניכטס פֿערשטעקט בלייבע. אויך ווינע קינע
דער, ברידער אונד נאַכבאַרען ווערדען איהם גערויפט, אַללעם פֿערשווינדעט. —
[יא] פֿערלאַס דינע וויזען, איך ווילל זיא ערנעהרען; דינע וויטוען קעננען אויף
טיך פֿערטרוען. — [יב] דען זאָ שפריכט דער עוויגע: זיהע! דיא, זאָ עס ניכט
גאַנץ פֿערדינט האַבען, דען בעכֿער צו טרוינקען, מיססען איהן טרוינקען; אונד דוא
וויללסט פֿערשאַנט בלייבען? דוא זאַללסט עס ניכט בלייבען! דוא מוסט פֿילמעהר
טרוינקען! — [יג] בייא מיר זעלבסט געשוואָרען! שפריכט דער עוויגע, בצרה
זאַלל צום שרעקבילד, צור שמאַך, צור שאַנדע אונד צום פֿלוך, אונד אַללע איהם
אַנגעהעריגע שטערטע עוויגע טרויסמער ווער.

ב א ו ר

סכמים מאלום. ואמר על דרך מליצה: האין עוד חכמה בחימון? אם אבדה ענה מכנים?
כי לא ידעו להשמיר מרעה. מבנים, פירש רש"י מדורזה. ור"ל קפירש מפעל בון, והוא
הבנינוי מבנין הקל, כמו בנתי לרעי, והבנינוי בן בנה בנינים וכו', וענינו ממבנים.
נסרחה, ת"י חתקלקלת, לטון הפסד וחסרון, כמו טפה סרוחה בלשון
חכמינו"ל. (ה) נסו וכו', נסו הוא צווי, הפנו עבר מבנין הפעל, כי אין צווי בבנין
זה, וכן העמיקו הוא עבר, ופירש רד"ק בנס אביו, כאשר יאמר האויב ליושבי דדן:
נסו! מיד הם הפנו והעמיקו לשנת במסתרים, מפחד ומורא שלא תשיגיד האויב. ודדן
הוא מאלום, וכן אמר בנבואת יחזקאל על אדום, ודדנה במרב יפול. (ט, י) אם בצרים
וכו', יאמר על דרך משל, איך נשחת אדום כלה; אם היה צירים נאז עליך, הלא השאירו
עוללות, ואם נבנים בלילה, הלא השחיתו דים, והניחוהו שאר הנעלה מעיניהם, ואני
חשתי, גלית את כל מוסתרוי, עד שהטודדים לקחו את הכל, וסדד זרעו ואחיו. ובסגנון
הזה נבא גם עובדיה. ונחבה לא יוכל, כמו ונחבה לא יוכל, והה"א במקום אל"ף, ומנאכו
מקור הנפעל בנו", כמו בכסוף נכספת. (יא) עובה, צווי בחוספת ה"א, כמו זכרה לי
אלהי לטובה; ר"ל אחר שסדד זרעו ואחיו אין מי שיאמר נגד החלל עובד יתומיך ואני אחיה
אותם, ואלימותיך עלי תבטחו, כי בלש מחיס, ולא יהיה להם שריד (דד"ק). וי"ת אחת
בית ישראל לא תסתבקין יתמיכון וכו'. וכמו זה פירש רש"י יתומיך, יתומים שעשית בנורא,
אחיה, וכן ואלמנותיך, ומוסר הדבור על אדום. (יב) אשר אין משפטם, ר"ל הן
שחר הגוים, אשר אין משפטם כל כך לשמות כוס החימה, כי אף אם הרעו לישקאל, לא היו
אחיהם, ובכל זה שתוהכוס; ואמה שהרעתי לישראל אחיך, שהיה לך לרסם עליו לפי שהוא
אחך, נקסה תנקה, בתמיה! לא תנקה, כי שתו תשתה כוס החימה (רש"י ורד"ק). (יג)
בצרה, היא עיר מלוכה באדום (רד"ק), ורש"י פירש שהיא העיר בצרה בארץ מואב, ומפני
שהעמידה מלך לאדום, כמו שאמר וימלך חתמיו יונבן בן זרח שבצרה, היא לוקה עמוי (ור)
שמועה

עמוֹן נֶאֱמַר יְהוָה : (ו) לְאָדוֹם כִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַאֵין עוֹד
 חֲכָמָה בְּתוֹמָן אֲבָדָה עֵצָה מִבְּנִים נִכְרָחָה חֲכָמָהּ : (ח) גָּסוּ הַפְּנֹי
 וְהִעֲמִקוּ לְשִׁבְתָּ יִשְׁבִי דָדָן כִּי אִיד עֲשׂוּ הַבֵּאתִי עָלֶיךָ פְּקָדוֹתַי :
 (ט) אִם-בְּצָרִים בָּאוּ לְךָ לֹא יִשְׁאִירוּ עוֹלָלוֹת אִם-גְּנָבִים בְּלִילָה
 רַחֲשִׁיתוּ דָיִם : (י) כִּי-אֲנִי חֲשַׁפְתִּי אֶת-עֲשׂוֹ גִלְתִּי אֶת-מִסְתָּרַי
 וְנִחַבְתָּ לֹא יוּכַל שְׂדֵד זִרְעוֹ וְאֶחָיו וְשִׁכְנָיו וְאֹיְבָיו : (יא) עֲזָבָה יִתְמִיָּה
 אֲנִי אֲחִיָּה וְאֶלְמָנוֹתַי עָלַי תִּבְטְחוּ : (יב) כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה הִנֵּה
 אֲשֶׁר-אֵין מִשְׁפָּטָם לְשִׁתוֹת הַכּוֹס שְׁתוּ יִשְׁתוּ וְאִתָּהּ הוּא נָקָה הַנְּקָה
 לֹא תִנְקָה כִּי שְׁתֵּה תִשְׁתֶּה : (יג) כִּי בִי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר יְהוָה כִּי לִשְׁמָה
 לְחַרְפָּה לְחַרְבַּב וְלִקְלָלָה תִּהְיֶה בְּצָרָה וְכָל-עֲרִיָּה תִהְיֶינָה לְחַרְבוֹת

עולם

ר ש י

לְנוֹדָד • לֶשׁוֹן נַע וְגַד : (ז) צְתִימָן • אָדוֹם צְדוּמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא כְּמוֹ
 שְׂנֵאֲמַר וְהִיא לְכֶסֶם פֶּאֶת נֶגֶב מִמְדָּבָר לֵין עַל יְדֵי אָדוֹם (מְדָבָר ל"ד) : מִצְנִים •
 מְדוּרָה זֶה : גְּסָרְפָה • אִתְקַלְקַלְתָּ : (ח) הַפְּנֹי • הַתְּצַעְרוּ מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה לֶשׁוֹן וּפְנֵי
 אֶת הַצִּיָּת (וִיקְרָא (י"ד) : הַעֲמִיקוּ לִשְׁבֹת • לְהַחֲבֹא צַעֲמִיקֵי מִסְתָּרִים נוֹסוּ
 הַפְּנֹי הַעֲמִיקוּ כּוֹלֵם לֶשׁוֹן צוּוִי הַס : (ט) לֹא יִשְׁאִירוּ עוֹלָלוֹת • צְתִמִּים וְהַשׁוֹדְדִים
 שָׁבְחוּ עֲלֶיךָ לֹא הַשְׁאִירוּ לְךָ כְּלוֹם : (י) חֲשַׁפְתִּי • גִּלְתִּי כְּמוֹ מַחְשׁוֹף הַלְצָן
 (רֵאשִׁית ל') וְהִתָּה הַסְגֵרַת שְׂרִידֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן לֹא יִשְׁאֵר מִכֶּם אִישׁ כְּמוֹ שְׂנֵאֲמַר
 אֵל תִּסְגַּר שְׂרִידוֹ (עוֹבְדֵי א') : וְנִחַבְתָּ לֹא יוּכַל • וַיִּנְקַשׁ לְהַחֲבֹא וְלֹא יוּכַל :
 (יא) עֲזָבָה יִתְוִיךְ • שִׁתְמוֹת בְּיִשְׂרָאֵל • (יב) אֲשֶׁר אֵין מִשְׁפָּטָם לִשְׁתוֹת • שֶׁלֹּא
 הִיוּ אֲחִים לְיִשְׂרָאֵל וְהֵם הִרְעוּ לְהַס אֵין לְהַס מִשְׁפָּט מוֹת כְּמוֹתָךְ : (יג) לְחַרְפָּה
 וְלִקְלָלָה תִּהְיֶה בְּצָרָה • בְּצָרָה מַעֲרִי מוֹאֲב אֵלֵךְ מִפְּנֵי שֶׁהַעֲמִידָה מִלֶּךְ לְאָדוֹם כְּעִנְיָן
 שְׂנֵאֲמַר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ יוֹבָב בֶּן זֶרַח מִצְבָּרָה (רֵאשִׁית ל"ו) הִיא לּוֹקָה עִמוֹ : אֵשׁ
 בְּצָרִים

מכלל יופי

הַמֵּלֶכֶ הַזֶּה הָיָה שְׂקִדְמוֹת הַמִּיּוֹ לְשׁוֹן פ"א הַפְּעוּל, וְהִיא כֵן לְהַרְחִיק הַמִּיּוֹ דְנוֹשָׁה מִשְׁנֵי הַעֲמִין,
 וְעִנְיָנו כְּעִנְיָן וַיִּחְדְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן, מִעֵינֵן מִזֹּט בְּאֶרֶץ • (ד) זָב עֲמַקְךָ • פִּירוֹשׁ יוֹזֵב אֹתוֹ
 הַעֲמַק מִדֶּם חֲלָלִים • (ז) מִבְּנִים • עֵינֵן תְּבוּנָה הַבִּינְוִי מִן הַקֵּל, כְּמוֹ (תְּהִלִּים קל"ט) בְּנֵת
 לְרַעִי, שֶׁהוּא מִן הַקֵּל, וְכֵן אֵמַר בְּנֵי אֶת עוֹבְדֵי (ח') וְתִבְנֶה מִכֶּר עֲשׂו, אֲבָל יוֹנָחַן תִּרְנַח
 מִבְּנֵי • (ח) הַפְּנֹי • מִהַפְּעוּל עֵינֵן הַבְּטָה, וְאִינְנוּ צוּוִי, כֹּאֲשֶׁר תִּצְבּוּ אֲנָשִׁים, כִּי לֹא יִמְכַן
 צוּוִי מוֹת הַבְּנִין, רַק הוּא עֵבֶר, וְכֵן הַעֲמִיקוּ עֵבֶר, כִּי הֵם "א" בְּסִגוֹל, וְאֵלֵךְ הִיא צְאִי הִיא בְּפִתַח
 וּפִירוֹשׁוֹ כֵךְ, אֵמַר כְּנַגַד עֲשׂו נוֹסוּ יוֹשְׁבֵי דָדָן, כִּי כִנֵּר הַפְּנֵי אֹיְבֵיכֶם לְנֹא עֲלִיכֶם וְהַעֲמִיקוּ
 בְּאֶרְצְכֶם וְלִגְרָה אֲתֶכֶם וְלִהְגֵלוֹתְכֶם, וְלִהְרִיק"ם פִּירֵשׁ אֲחֵר בְּשֵׂרָאוֹ • (י) וְאֹיְבָנוּ • דְּבַק עַם
 הַפְּסוּק

ירמיה מז

עולם : (יד) שמועה שמעתי מאת יהוה וציר בגוים שלוח התקבצו
ובאו עליה וקומו למלחמה : (טו) כי הנה קטן גרתיך בגוים
בזוי באדם : (טו) הפלצהך דשיא אתך ודון לך שכני בחגוי
הפלע הפשי מרום גבעה כי חגביה כנשר קנה משם אורידך
נאם יהוה : (יז) והיחה אדום לשמה כל עבר עליה ישם וישרק
על כל מכותה : (יח) כמה פכת סלם ועמדה ושכניה אמר יהוה
לא יישב שם איש ולא יגור בה בין אדם : (יט) הנה באריה יעלה
מבאון הירדן ארנה איתן כי ארגיעה אריצנו מעליה ומי בחור
אליה אפקוד כי מי כמוני ומי יעידני ומי יזהר רעה אשר יעמד לפני :
(כ) לכן שמעו עצת יהוה אשר יעץ אל אדום ומחשבותיו אשר

חשב

ר ש י

צדדים באו לך וגו' * השפתי את עשו וגו' שמועס שמענו וגו' כל כעין דוגמא זו
נבא עובדים על אדום ולפי סגנון אחד עולם לכמה נביאים ואין שני נביאים
מתנבאים בסגנון אחד במקל הדברים משחנין : (טו) קטן נתתיך * שאין זה
מלך בן מלך לא היה דרכם להעמיד מלך בן מלך : (טז) תפלנתך * לשון זה
שהיית ממהר ונזהל לעורר שטימהך לחיך ויש לו עזין לשון פלגות ויש לו עזין לשון
מפלגת : השיח אוחך * להרע להם : שכני * שוכן : הפשי * כמו תופש והיו"ד
יתירה זו : (יט) כאריה העולם מגאון הירדן * שהוא מקום אריות כתרוממו
של יונתן כן יעלה האויב אל טוס איתן : ארגיעה * אקרצ את הרגע : אריצנו
מעליה * פחאם וזהללחה יחריצנה וישב לו כרגע קטן אל מקומו ואני אומר
אריצנה מעליה ממעל לה שיחא מהנבא עליה ועליון לה וכן ממעל לרקיע וכן ימעל
לו (ישעיהו) מעל למדיו (שמואל ה' י"ג) : ומי בחור * אותו שצתרת לנקום
נקמתי עליה אפקוד : ומי יעידני * למלחמה להלחם אחי : רועה * מלך : (כ)
חס

מכלל יופי

פפסוק הבא אחריו, עוצה יתומך, כלומר אחר שזודד זרעו ואחיו ושכניו אין מי שיאמר כנגד
החלל את אמה נופל אל תקום על הנשארים אחרך אני אחיה אותם כי כלם ימותו, ולא יבזה
להם שריד כמו שאמר בנבואת עובדיה ולא יהיה שריד לבית עשו. (טו) כי הנה קטן * פירו'
שכל ונבזה, כמו קטנותי מכל החכמים. (טז) הפלצהך * ענין אימה ורעדה, ובא בדרך
כנוי ללעג הפסילים, כמו עבדים אימים * בחגוי, פירושו מן קונ הארץ, תנה וחסו בענין
חד, כלומר סניב הסלע, ריבה לומר ראש הסלע, והוא המנדל הבנוי עליו, ואמר זה על
שעיר. (יט) אל נזה איתן * פירושו אל הנוה מקום איתן, והוא הר שער, וכן ותשכ
איתן קשתו (בראשית מ"ט), במקום איתן * ומי יעידני * בא בסגול הדל"ת וכדגש הנו"ן
שלא

רען . — [יד] איינען אויסרוף האבע איך פֿאַם עוויגען געהערט , איין באַטע איזט
אַן פֿעלקער אויסגעשיקט : פֿערוואַממעלט אייך ! ציהעט געגען כצרה , ברעכט אויף
צום קריגע ! [טו] אונבעדייטענד לים איך דיך אונטער פֿעלקערן , פֿעדראַכטעט
אונטער מענשען ווערדען . [טז] דאָך האַט דיין לייכטזין , דיין מיטהויללען דיך
בעטהערט , דיך , דער רוא אויף פֿעלדעקליפּפּען וואָהנסט , אונד העהען דער הי
געל איננע האַסט ! ערהעכסט רוא אויך וויא איין אַדלער דיין נעסט , איך שטירצע
דיך הערונטער , שפּריכט דער עוויגע . [יז] אדום זאָלל צום שרעקבילד ווערדען ;
ווער פֿאַראַיבער געהט , זאָלל איבערזאָללע זיינע נידערלאַגען ענטזעטצען אונד רען
קאָפּף שיטטעלן . [יח] עס זאָלל , שפּריכט דער עוויגע , דער צער
שטעהרונג פֿאַן סדום אונד עמורה אונד איהרער נאַכבאַרען גלייכען ; נימאַנד ווירד
דאָרט וואָהנען , קיין פֿרעמדלינג זיך דאָ אויפֿהאַלטען . [יט] זעהט ! וויא איין
לעווע ערהעכט ער זיך פֿאַם שטאַלצען ירדן , דרינגט אין דיא וואָהנונג דער מעכטיגען
אין ; איך ווילל זיין פֿאַרהאַבען בעשליינגען , אונד איהרן באַלד ווידער אַבציהען
לאַסען ; ווילל יעדען העלדען (געגען אדום) בעשטעללען . רען ווער גלייכעט
מיר ? ווער קאָן מיר איין ציעל זעטצען ? וועלכער הירט זיך מיר ענטגעגען שטעל
לען ? — [כ] פֿירוואַהר ! — הערעט דען ראַטהשלוס גאַטעס איבער אדום ,

אונד

2-

ב א ו ר

שמועה וכו' , הוא מאמר הנביא , שמע מאת ה' , וכאלו מלאך שלום בגוים שיחידני למלחמה
על צרה ועדיה . (טו) קטן נההיך בגוים , כי עם מעט היה אדום , וגם ארנב איננה רחנת
ידיס (הראב"ע) . ורד"ק פירט , קטן שכל ונזה נההיך , כמו אחיך , כולא יחשו עליך
שאר הגוים , אם תאנד ; וכן ת"י . חלשיהנתיך . (טז) תפלצחך , רבו המפרשים במלה
הזאת , יש פותרים אותה לשון בהלה ומהירות (איבעראוילונג) , ויש פותרים לשון פלצות
ר"ל אימה וחרדה , וכן היא דעת הרד"ק , ואמר : אימתך שהיית מטיל על שכינד בעת הנלחמתך
היא השיא אותך . וי"מ עבודה זרה , כמו אשר עשתה מפלצת לאשרה . ויזאת תרגם טפסוחך ,
ואפשר שפירש גם הוא לשון מהירות , כאויל ובער אשר עושה הכל במהירות בלי ענה ותחנולה ,
וכן תרגמתי . והמשך הכתוב כאן הוא : תפלצתך וזדון לבך השיאך , ומנאטו חבור כדומה לו
בלשון המקרא , כמו פסד אחזני ורעדה . ומפרשים מחכמי עמים מישיבים מלת תפלצתך לפסוק
שלפניו , בזוי אתה באדם , אשר תפלצתך וחרדתך עליהם , וזדון לבך השיא אותך ; והנגינה
מוסכמת לפירושם . שכני , זכן הפשי בשניהם היו"ד ניספת . בחגוי הסלע , ת"י דאת דמי
לכשרא די שרי בשני כיפא , ותרגם בחגוי הסלע כמוזן הסלע (אברהאנג איינעם פֿעלזענס) .
ואמר זה על : " אדום שהיו יושבים על הר שער . וענינו , אתה הסוכן בחגוי הסלעים ירומי
גבעה , תפלצתך וזדון לבך השיא אותך להתנאה ולהרע לאחך , אמנם אף אם תגזיב כנשר ,
משם אורידך . (יח) ושכניה , אדמה וצבנים ועוד אחרות . (יט) כאר"י יעלה וכו' , ת"י
הא מלך במעריתיה יסק עליהן כאריה רסליק מרום ירדנא , וכן פירשו רש"י ורד"ק . ואמר
בגאון הירדן , שהוא מקום אריות , כן יעלה המשחית . גוה איהו , א מושב המלך והגדולי .
ארגיעה , אקרבת הרגע (רש"י) . אריצנה מעליה , המשחית ימה מעשהו ויחריבנה
בהלחמה , וישב מיד אל מקומו (רש"י בפירושו הראשון) . ומי בחור , וכל מי שהוא נחור
למלחמה אפקוד ואמנה אותו אל ארץ אדום ; כי בידי לפקוד , כי מי כמוני , שעמוד לנגד ?
ומי יעידני , מי יתן לי זמן ומיעד למלחמה , ומי זה רעה , מי זה מלך באדום אשר יעמוד
לפני (רד"ק) . וצוד פירושים רבים ושוטים בפסוק הזה , והיותר קרוב לפשוטו בחרתי . (כ)

לכן

תרגום אשכנזי יצא

אונד דיא געדאנקען, דיא ער איבער דיא בעוואהנער דעם ~~אויסגעבענעם~~ הענט, פירוואהר! דיא יונגען שאפע זאללען זיא צערוויפען, זאללען איהרע וואהנונגען פערוויסטען. [כא] פאסגערייש איהרעס פאללעם זאלל דיא ערדע ערבעכען, איהר וועהגעשרייא זאלל בים צור בינוען זעע ערטענען. [כב] זעהט! וויא איין אדלער ערהעכט ער זיך, פליגט אויף, ברייטעט זיינע שווינגען איבער בערה אויס. דאן הערץ דער טאפערסטען אדום'ס זאלל אלסדאן דעם הערצען איינער פרויא אין קינדעסנעטהען גלייכען.

[כג] איבער דמשק.

חמת אונד ארפר זינד בעשעהמט, איינע אונגליקליכע נאכריכט מאכט זיא פער צאגט. אין איין מעער פאן זארגען פערזונקען, קעננען זיא קיינע רוהע. [כד] דמשק איזט ערשלאפעט, עס שיקט זיך צור פלוכט אן; ענטועטצען ערגרייפט עס, אנגסט וועה אומפאסט עס וויא איינע געבעהרערין. [כה] אך דאס דיזע בערהמטע שטארט ניכט פערשאנט בליב! דיזע וואננעפאללע שטארט! [כו] יא, איהרע יונגלינגע זאללען אויף איהרען שטראסען הינפאללען, זאללע איהרע קריגסלייטע אויפגעריבען ווערדען, שפריכט דער עוויגע צכאות. [כז] איך לעגע (פעהרט ער פארט) איין פייער אן דיא מויערן דמשק'ס אן, ווערלעם בן הרד'ס פאללעסטע פערצעהרען זאלל.

[כח] איבער קדר אונד דאן רייך הצור, וועלכע נבוכדנצר, קעניג פאן בבל, איבערוואנד.

זא

ב א ו ר

לכן, לשון אמנה, עצת וכו', שמעו העצה והמחשבה אשר יעץ האל וגמר בלבו לעשות ליושבי תימן. אם לא, לשון שבועה. יסחבום, ענינו רמוס וגרור, כמו סחבוהסלך. צעירי הצאן, בזווי האומות (רס"י). ורד"ק פירש אלו ישראל, שהיו עד הכה נעירים ותלמים, כנגד שאר האומות; ואמר גם כן צעירי כנגד אדום, כי עשוהגדול, וכן אמר רבנן יעבד צעיר. ישים עליהם נזיהם, האל יתברך יעשה בתיכם שמה; אויתכן שמוכס על צעירי הצאן, ואמר לשון יחיד על כלל הצאן. (כא) מקול נפלו וכו', משל הוא, כדבר הנפיל ממקום גבוה לכמוך, שנשמע קול מפלתו, כן אדום לרוב גאותו וגבוהו ישיע קול מפלתו לרחוק כאלו דעסה הארץ. צעקה וכו', קול צעקה מאדום נשמע עד ים סוף. ואמ' זה להסלג' ולנזומ', אף על פי שמדבר גדול בין אדום לים סוף (רד"ק). (כג) חמת וארפר, ערי ארס המה, ודמשק היא ראש ארס, כמו שנאמר כי ראש ארס דמשק, לכן נוסו וגמונו חמת וארפר בשמעם שמועה רעה מדמשק (מרס"י) בים ראגה, גריבוי דאנתס לא יכלו להשקיט, ודרך המקרא לתאר הרבוי והגודל, כים או בשמים, כמו גדול כים שברך, גדולות ונצורות בשמים. (כד) ורטט, כמו רתת (בחילוף דט"לנת) שהוא ענין רעד ופלגות האגרים (רד"ק). (כה) איך לא עוכה עיר תהלה, ת"י איכדין לא אשתבכת קרתא משבתא, ר"ל איך לא עוביה והניחיה האויבים מלבוש שמה להלחם, וכן פירש רוב המפרשים; כי פעל עוב תורה על הסרת עין מדבר, אם לעזבו ברעה בלי לנאת לישעו (פערלאססען), כמו כי לא אעזבך, חולקניחו כמו שהוא בין לטוב ובין לרע (לאססען), כמו ויעזוב כל אשר לו בידו. ויס פותרים עוכה לשון כנין וחתק, כמו ויעזבו את ירושלים עד החומה, וענינו איך לא נכנתה ונתחזקה היטב עיר תקלה, שלא יכול האויב לכבושנה. והנפיש מקינן בשם יאשי דמשק. קרית מוששי, קרית

חשב אל-ישיבי תימן אמ-לוא יסחבום צעירי הצאן אמ-לא-ישים
 עליהם גוהם : (כא) מקול נפרס רעשה הארץ צעקה בים-סוף
 נשמע קולה : (כב) הנה בני-שר יעלה וידאה ופרש בנפיו על-בצרה
 והיה לב גבורי אדום ביום ההוא פלב אשה מצרה : (כג) לדמשק
 בושח חמת וארפר פי-שמעה רעה שמעו נמגו בים דאגה השקט
 לא יוכל : (כד) רפתה דמשק הפנתה לנוס ורטט החזיקה צרה
 נתבלים אחותה כיולדה : (כה) איך לא-עזבה עיר ההלה תהלה ק'
 קרית משושי : (כו) לכן יפלו בחוריה ברחבתיה וכל-אנשי
 המלחמה ידמו ביום ההוא נאם יהוה צבאות : (כז) והצתי אש
 בחומת דמשק ואכלה ארמנות בן-הדר : (כח) לקדר וולממלכות
 חצור אשר-הכה נבוכדראצר יחיר ו' מלך-בבל פה אמר יהוה

קומו

ד ש י

אם לא • לשון צאמת : יסחבום • יגררום : צעירי הצאן • צווי האומות ורבותינו
 דרשו פרס שהוא הצעיר צבני יפת : ישים • לשון שממה : (כג) בושח חמת
 וארפר • ערי ארם כי שמעו שמועה רעה על דמשק שהיא ראש ארם כמה שנאמר
 כי ראש ארם דמשק (ישעיה ז') לכך נמוגו : כים דאגה • דאגתם דומה לדאגת
 הים : השקט לא יוכל • כל דאגה לשון יראת הוא : (כד) רפתה דמשק • רפו
 ידיה מהלחם : ורטט • זיע : (כה) איך לא עזבה • לא נתמלאת עפר כגיב
 חומתה לחזק החומה כמו ויעזבו את ירושלים עד החומה (נחמיה ג') ויש עוד
 לפתור למה לא נעזבת מן הרעה הזאת שלא תבא הרעה עליה : קרית משושי •
 כך יתאבל מלכה עליה : (כו) לכן • לשון שבועה : ידמו • יחריבו ולינוזו מלשון
 דממה שכל עיר חריבה אין קול נשמע בה : (כח) קדר • שוכני מדברות
 צאהלם

ב א ו ר

קריה של ששון ושמחה, והיו"ד נמלת משושי כיספת • ורש"י פירשה כיו"ד מדבר בעדו, ואמר :
 כך יתאבל מלכה עליה • (כו) לכן, לשון שבועה ואמנה, ידמו, יכרתו • (כז) בן
 דרד, כן היה שם מלך ארם בזמן חרבנה ע"י נבוכדנצר, ורמזן שם המלך בזמן חרבנה על ידי
 סנחריב • (כח) לקדר, שוכני מדברות צאהלים הם, אין חימה ואין עיר (רש"י) • אשר
 הבה נבוכדראצר, לא אמר כן באומות הקודמות? לפי שהוכי כבר ע"י אחרים, כמו עמון
 ומואב שהוכו ע"י דוד, אבל קדר וממלכות חבור לא ראינו שלקו חלא על ידי כ"כ, לכן אמר אשר
 הבה וכו' (רד"ק) • בני קדם, הם מבני ישמעאל, ככתוב יעיר נפיש וקדמה, ושכני
 צאהלי קדר • וייתן תרגם פני מדינחא, הכקראים (ואראשענען) • ורד"ק אמר : אפשר
 שדע אלה בני קדר שוכנים במזרח • (כט) אתליותם וצאנם, לפי שהם יושבי אהלום ובעלי
 מקנה

ירמיה מ"ט

קומו עלו אר-קדר ושרדו את-בני-קדם : (כט) אהליהם וצאנם
 יקחו יריעותיהם וכל-כליהם וגמליהם ישאו להם וקראו עליהם
 מגור מסביב : (ל) גסו גדו מאד העמיקו לשבת ישבי חצור נאם-
 יהוה כיריעץ עליכם נכוכדראצר מלך-בבל עצה וחשב עליהם
 מחשבה : (לא) קומו עלו אל-גוי שליו וישב לבטח נאם-יהוה
 לא-דלתים ולא-ברוח לו בדרך ישכנו : (לב) והיו גמליהם לבו
 והמון מקניהם לשלל וזרחים לכל-רוח נצוצי פאה ומפל-עבריו
 אביא את-אידם נאם-יהוה : (לג) והיתה חצור למעון הנים שממה
 ער-עולם לא-ישב שם איש ולא-יגור בה בן-אדם : (לד) אשר
 היה דבר-יהוה אל-ירמיהו הנביא אל-עולם בראשית מלכות
 צדקיה כ"ל מלך-יהודה לאמר : (לה) כה אמר יהוה צבאות
 הנני שבר את-קשת עולם ראשית נבחרתם : (לו) והבאתי אל-
 עולם ארבע רוחות מארבע קצות השמים וזריתם לכל הרחות
 האלה ולא יהיה הגוי אשר לא-יבוא שם נדחי עולם : עולם קרו
 (לז) והחתי את-עולם לפני איביהם ולפני מבקשי נפשם
 והבאתי עליהם ירעה את-חרון אפי נאם-יהוה ושלחתי אחריהם

את

ד ש"ז

צאסלים הם אין חומה ואין עיר : (כט) מגור י אחאשמכ"ט צלע"ז
 (פערזאממלונג, כן ביחזקאל י"ז ז') ל"א לשין יראה : (ל) כי יען עליכם
 וגו' - ומה היא הענה קומו עלו אל גוי שליו : (לא) צדד ישכנו - בטח ביחידות
 אין גריכין להחסף ולישב ברוב אדם שאין ירחים שיבא חויב עליהם : (לה) את
 קשת עולם - את תקות עולם : ראשית צבירתהם - צויטג גבורהם : (לז)
 ושחתי כסאי - זוגור שלי :

(3) ושאו

מכלל יופי

שלא כמנהג, כי אין מנהג יו"ד כ"ן המדבר להיחמה דגושה, זהו ענין זמון, ופירושו מיוזמין לו
 כמוט, וכפרוש מיוזמן לו זמן ומועד למלחמה. יסחבום - כמו סחוב והשלך, ענינו הגרירה
 והמשיכה בקרקע. (כב יראה - יע"ף, וכן כאשר יראה הנשר - (כד) צדה וחכלים
 אחזקה המנהג הוא, שכאשר הפועל באחרונה, יפול הלשון על הדבק בו אם הראשון ואם
 אחרון. כמו (במדבר י"ב) ותדבר מרים וזאת, ותבתוב אשתר המלכה בת חניסיל ומדרכ
 סיקורי

תרגום אשכנזי / קפר

זא שפריכט דער עוויגע : ציהעט הינויף געגען קרר ! פלינדערט דיא זעהנע קדמ'ס !
 [כט] איהרע געזעלטע , קליינפֿיהע , טעפֿפֿיע , אללע איהרע גערעטהשאַפטען ,
 קאָמעלע , אללעס ווירד איהנען גענאָממען , אונד שרעקקען פֿאָן אללען זייטען צו-
 גערופֿען ווערדען . [ל] פֿליהעט , פֿליהעט ווייט וועג , פֿערשטעקט אייך טיף , איהר
 איינוואַהנער חצור'ס ! שפֿריכט דער עוויגע ; דען זבוּכרנצר , קעניג פֿאָן בכל ,
 פֿאַסט מאַנכען אַנשלאַג , מאַנכען געדאַנקען געגען אייך . [לא] אויף ! שפֿריכט
 דער עוויגע , ציהעט הינויף געגען איין פֿרידפֿערטיגעס , זיך זיכער וועהנענדעס
 פֿאַלק , וועלכעס וועדער טהאַרע נאָך יגעל האַט , אונד אַבגעזאָנדערט וואַהנט *
 [לב] איהרע קאָמעלע , איהר צאַהלרייכעס פֿיה וואַלל צור בייטע ווערדען , איך
 ווילל זיא נאָך אללען געגענדען צערשטרייען , זאָ דיא רונד אום דאָן הויפט בעשאַר *
 זען לייטע וואַהנען ; פֿאָן אללען זייטען אונגליק איבער זיא ברינגען , שפֿריכט דער
 עוויגע . [לג] חצור וואַלל איינע וואַהנונג דער שלאַנגען , איינע עוויגע וויסטע ווערדען ,
 נימאַנד ווירד דאַרינגען וואַהנען , קיין מענש זיך דאַרט אויפֿהאַלטען .

[לד] וואַרט גאַטטעס אָן דען פֿראַפֿעטען זרמירוו , אַם אַנפֿאַנגע דער רעגירונג
 צדקיהו'ס , קעניגס פֿאָן יהודה , עילם בעטרעפֿענד . [לה] זאָ שפֿריכט דער עווי-
 גע זנאוח : איך צערברעכע דען באַגען עילם'ס , זיינע פֿאַרציגליכסטע שטערקע .
 [לו] אללע פֿיר ווענדע , פֿאָן אללען פֿיר וועלטגעגענדען , ווילל איך איבער עילם
 שטירמען לאַססען , אונד זיא אין אללע דיע געגענדען צערשטרייען ; זאָ דאָס עם
 קיין פֿאַלק געבע , צודענען ניכט פֿליכטלינגע אויס עילם הינקאָממען ווערדען . [לז]
 עילם וואַלל פֿאַר אללען זיינען פֿיינדען אונד פֿערפֿאַלגערן בעבען ; אין מיינעם גרימ-
 טע ווילל איך אונגליק איבער זיא ברינגען , שפֿריכט דער עוויגע , אונד דאָן שווערט
 אינטער זיא הערשיקקען , ביס איך זיא פֿעלליג אויפֿגעריבען האַבען ווערדע . [לח]

איך

ב א ז ד

מקנה , ואין להם מקום מיוחד לשנת , דק כוסעים ממקום למקום עם יריעותיהם זכליהם *
 (לא) קמו עלו וכו' , האל יען לחיל כ"כ שיקומו ויעלו על גוי שליז , והוא יושבי מצור , אשר
 אין להם לא דלתים ולא נרות וכו' , כן נראה לי לפי פשוטו . (לב) זורחים , זנפתיים ,
 לכל רוח קצוצי פאה , לכל רוח מהמדינה שדרים בחוכה קצוצי פאה , זהם הערביים , כת"י
 מקפא פתא , וכן מונה למעלה (כ"ה , כ"ג) יושבי מדינה זו בין דקן ומלכי ערב ועילם וכו' ,
 (ראה באוריים) . (לד) אל עילם , אמרו דנותיכו ל כי עילם עזרו את הכשדים (כשגרו
 את יושבים נראשית מלכות צדקיהו) וצ"ו עמהם להרע לישראל , לפיכך נאמרה עליהם
 נבואה קשה זו . (לה) קשה עליכם , ד"ל חזקם ותקפם , כמו שהקטת חזק הכושא אותי ,
 וכן ת"י תקוף עילם (רד"ק) . ורש"י פירש תקיפת עילם , ולא ידעתי מאין לו זה ? ומכס אחד
 פירש קשת כושמעו , ואפשר שהיו בעלי רובה קשת , וזה שאמר ראשית צבורים , ר"ל צו היתה
 עיקר צבורתם , וכת"י (לו) והוצאתי וכו' ארבע רוחות . אמר על דרך משל כאלו ארבע
 רוחות הכושבות יכוס , וכל רוח תזרה אותם לרוח שכנגדה , כן יהיו מפתחים בכל מקום
 (מדברי רד"ק) . (לז) והחחתי , שראו חחתי , והוא בנין הפעיל , ומ"ו אחרונה דגושה
 לפסדון למ"ד הפעיל , כדין כל שרש שלמ"ד הפעיל שלו דומה לאות הגוף שלאחריו ; וענינו פחד
 ופחד

תרגום אשכנזי

אין ריכטע אלסראן מיינען טהראן אין עולם אויף, פֿערטרייבע דארויס קעניג אונד פֿירסטען, שפריכט דער עוויגע. — [לט] דאך לאססטע איך עס אין קינפטיגען צייט טען עולם ווידער וואָהלגען, שפריכט דער עוויגע.

ב [א] פֿאלגענדעס איזט דאָ וואָרט, וועלכעס דער עוויגע דורך דען פראָפֿעטען ירמיהו איבער בכל, דאָ לאַנד דער כשרים, אויסשפראַך: [כ] פֿערקינדעט עס אונטער פֿעלקערן, רופֿט עס אויס, שטעקט דיא פֿאהנע אויף, רופֿט אַויס אונד פֿעררהעלעט ניכטס; שפרעכט: בכל איזט עראַכערט, כל בעשעהמט, מרדך גערעמיטהיגט; יא בעשעהמט יגד ויינע געטצענבילדער, ערנידריגט זיי גע שיינאלע. [ג] דען אויס נאָרדען קעממט איין פֿאַלק איבער זיא, מאַכט איהר לאַנד צור וויסטע, אונד אונבעוואָהנט פֿאַן מענש אינד פֿיה, אַללעס פֿליהעט דאָרויס. [ד] אלסראן, אונד צו דיוער צייט, שפריכט דער עוויגע, ווערדען ישראל'ס קינדער, זיא, זאממט דען קינדערן יהודה'ס, ווידערקאממען, יוערדען וויינענד קאָממען, אונד דען עוויגען, איהרען נאָטט זוכען, [ה] נאָך ציזן פֿראַגען, אונד דאָהין איהר אַנגעזיכט ווענדען. „קאָממט! לאַסט אונס דורך איינען עוויגען, אונד פֿערגעסליכען בונד, מיט דעם אונגענדליכען אונס פֿערבינדען.“ [ו] איינע צערש שטרייעטע העערדע וואָר מיין פֿאַלק, איהרע הירטען פֿיהרטען זיא איררע, ליסען זיא אויף בערגען הערוםשווייפֿען; פֿאַן בערג צו היגעל פֿערלויף זיא זיך, אונד פֿערש לאַהר איהרע טריפֿט. [ז] ווער זיא פֿאַנד, פֿראַס זיא אויף; וויר ווערדען, שפראַכען

ב א ו ר

זכר. (לח) ושמתו כסאי בעילם וכו', כיון שאניד ממנה מלך ושרים, ויביטו כי מאתי היתה להם זאת, הרי הוא כאילו שם כסאי ואמליך עליהם (ד"ק). אמנם לפי הנראה יש סוד אחר ונעלם בנבואה הזאת. ור"ל דרשוקו על דבר וסתי והמן ובניו.

ב [א] הרבר. כל הקאפיטל כולל כנא: על מפלת בבל ע"י כורש ודליו מלכו פרס, וידבר מזכות בני ישראל, אשר היו בתוכה בגלות שנים שנה. אל בכל, על בבל, שהיא ארץ כשדים. (ב) הגידו בגוים, לפי שנבוכדנצר החריב כל הגוים, לכן הגידו הנשורה הזאת בגוים שישמחו באידו; וכפ"ל ואמר השמיעו אל תכחזו וכו'. ושאו גם, להודיע לעמים במרחק, והוא סימן שהאספוי כל, וכן מרדך. הם שמות אליהי בבל, ואמר: כשנלכדה בבל. יבואו ויחתו האלילים, שלא יכלו להושיע ולהציל את עובדיהם. (ג) גוי מצפון, פרס ומדי, כי כורש מלך פרס לכד את העיר בראשונה, ואחר כך דריוש, מלך פרס ומדי. (ד) בימים ההמה וכו', כי לקן שנים מגלות בבל, בא כורש ולכד את בבל, והוציא משם את ישראל וישלחם לירושלים. ואמר: בני ישראל ובני יהודה יסדו, הם יהודה ובניאמן אשר הגלו לבבל, ואמר המה על מעשים מעשרת השננים אשר היו בין יהודה מסופרים, וגו' עמיהם לבבל, כמו שכתוב בדברי יזקיהו ויאמרו, והם שנו עמיהם לירושלים (מדברי ד"ק). הלוך ובכו, נכי אל שמה. (ה) ציון ישאלו, השנים שגולה ישראל הדרך לציין, דרך הגה פניהם, ישמו פניהם דרך שם, ר"ל דרך ציון. ואפשר שאמר הנה, לפי שהנביא היה בירושלים באמרו כנא זהו. באוונלוו, כל אחד ואחד לקברו: באוונלוו אל ה'. ובלו, עבר ביקים נוי, ינפעל הזה הוא בהוצאת התפעל, וענינו כמו התחברו, ועל דרך זה יתכן לבוא הכיוון בננין נפעל, כידוע למדקדקים. בריות עולם, ת"י ויגד להון קיס עלם ללא יפסקו. (ז) צאן אברות הנביא הזכיר סנת הנרות והגלות אשר היה לישראל, ואמר: צאן אונדות היו, כי רועיהם, הם מלכיהם ושריהם, התעו אותם. הרים שובבים, כתיב שוכניט זקרי שוננוס, ר"ל המלכים הנקו אותם ללכת שוננו על ההרים, ומקר אל גבעה, כי

ירמיה מ"ט נ קפה

את־הַחֶרֶב עַד־בְּלוֹתֵי אוֹתָם: (לח) וְשִׁמְתִי בְּסָאֵי בְּעַלְמִי וְהֶאֱבַדְתִּי
מִשָּׁם מֶלֶךְ וְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר יְהוָה: (לט) וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים אֲשׁוּב
אֲשִׁיב קְרִי אֶת־שִׁבּוֹת שְׁבוּתָי עִילָם נֶאֱמַר יְהוָה:

נ (א) הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־בְּכָל אֶרֶץ כְּשֵׁדִים בְּיַד
יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא: (ב) הִגִּידוּ בְּגוֹיִם וְהִשְׁמִיעוּ וּשְׂאוּ גַם הַשָּׁמַיִם וְאַל־
תִּבְחָדוּ אָמְרוּ נִרְפָּה בָּבֶל הַבִּישׁ בֵּל חַת מֶרְדֶּךְ הַבִּישׁוּ עֲצָבִיהָ חֲתוּ
גְלוּלֶיהָ: (ג) בִּירְעָה עָלֶיהָ גּוֹי מִצָּפוֹן הוּא יִשִׁית אֶת אֶרְצָהּ לְשָׂמָה
וְלֹא־יִהְיֶה יוֹשֵׁב בָּהּ מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה גְדוּ הִלְכוּ: (ד) בְּיָמִים
הַהֵמָּה וּבָעֵת הַהִיא נֶאֱמַר יְהוָה יִבְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה וּבְנֵי־יְהוּדָה
וַיִּחַדּוּ הַלֹּדֶךְ וַיִּכּוּ יִלְכוּ וְאֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם יִבְקֹשׁוּ: (ה) צִיּוֹן יִשְׁאַלוּ
הַרְדֵּף הַפָּה פְּנֵיהֶם בָּאוּ וּגְלוּ אֶל־יְהוָה בְּרִית עוֹלָם לֹא תִשְׁכַּח:
(ו) צֹאן אֲבֹדוֹת הָיָה הָיוּ קְרִי עָמִי רַעִיָהם הִתְעוּם הָרִים שׁוֹבְבִים
שׁוֹבְבוֹם קְרִי מֵהָר אֶל־גְּבֻעָה הִלְכוּ שְׁכַחוּ רִבְצָם: (ז) פֶּלֶא־מִצְאֵיהֶם
אֲכָלוּ

ר ש י

נ (ב) וּשְׂאוּ נֶסֶם פּוֹרֶק אֲבֵלֵע"ז (פורשע. Perche, איינע שטאנגע, כמו
במדבר כ"א ח') סִימֹן חֲסִיפָה הוּא: זל ומרודך • שְׁמוֹת ע"א של צנל: (ג)
גוֹי מִלְּפָנָיו מֵדִי וּפְרִים: (ה) דֶּרֶךְ הַנֶּסֶם דֶּרֶךְ הַמְּקוֹס הַזֶּה יְרוּשָׁלַיִם וְסָבּוּ
פְּנֵיהֶם כִּשְׂתַּחֲרַצ צנל וַיִּנְאַוּ וַיַּחֲזִיקוּ בְּרִשְׁיוֹן מִלֶּךְ פְּרִים: (ו) רֹעִיָהם הִתְעוּם •
מִלְכֵיהֶם הִתְעוּם מֵעַלֵי: הַרִים שׁוֹבְבוֹם • אֵל הַהָרִים אֵל ע"א שְׁזָהִרִים שׁוֹבְבוֹם
אֲלוֹנוֹוִיח"א קַץ בֵּלֵע"ז (עִיין לַעִיל ג' ו') שׁוֹבְבוֹם מִלְכֵיהֶם וּ"ת הַרִים שׁוֹבְבוֹם
שְׁלֵטוֹנוֹיח"א בְּזוֹנוֹן: (ז) וּמִקוּה חֲזוֹתֵיהֶם • וְסָבַר חֲזוֹתֵיהֶם: (ח) גְּדוּ מִתּוֹךְ

צנל

מכלל יופי

הַיְהוּדִי (אֶסְתֵר ט'), הֵנָּה אִפּוֹ וְחַמְתִּי נִתְכַת אֵל הַמְּקוֹס הַזֶּה (יִרְמְיָהוּ) כֹּאֲשֶׁר קִיִּים עָלֵיהֶם
מִרְדְּכָי הַיְהוּדִי וְאֶסְתֵר הַמַּלְכָּה (אֶסְתֵר ט'), וְהַדְּוֹמִים לְהֵם • וְהֵם שְׁאֵמֵר זָרִים וְחַבְלִים חֲזוֹתֵיהֶם
פִּירוֹשׁ זָרָה עִם חַבְלִים, וְהוּא כְּמוֹ הוֹוִ"ם שְׁעִיפִים עִם, וְזָהֲרָה הִיא הַעִיר, וְלִפְיֶכָךְ כִּפְל הַעֲבִין
עַל הַזָּרָה • (כֹּה) לֹא עֹבְבוּ עִיר • פִּירוֹשׁ אֵיךְ לֹא עֹבְבָה מִלְּהַחֵם עָלֶיהָ, וְכֵן תִּרְגַּם יוֹכָתֵן:
אֵיכָדֵין לֹא אֶשְׁתַּבֵּחַ • (כז) וְהַצְתִּי • עֲבִין הַדְּלָקָה, שְׂרָא יֵצֵת, וְכֵן לְמַה הִנִּיתוּ עֲבָדֶיךָ:
(לא) שְׁלוֹן • תֹּאֵר, וְהַשִּׁין בְּשׂוֹא, בְּפִלֵם בֹּאֵר, פֹּאֵר, זַעַר, וְהוּא כְּתוּב בְּיוֹ"ד הַמֶּשֶׁךְ
כְּמוֹ בְּזַעִיר: בְּרֵד • אֵיכֹת תֹּאֵר, אֲבָל הוּא שֶׁם הַיְחִידוֹת, וַיִּנְאַ חֲזוֹן בְּעַמָּךְ כִּי הַזֹּכֵן בְּעַם
הוּא יוֹשֵׁב יִסְדִּי, אֵיךְ נִרְדֵּךְ לְהַרְבוֹת אֲנָשִׁים לְעֹזֵר שִׁהִיו עִמָּךְ, לִפְיֶכָךְ חֲמַר בְּרֵד יִשְׁכּוּ: (לב)
קְצוּצֵי פֹאֵה • יֵהִיו קְצוּטִים לְכָל פֹּאֵה מֵעֵינֵן קָן • כִּי הַפֹּאֵה הוּא קָן וְסוּף: (לה) קֶשֶׁת